

Фінансово-економічна безпека являє собою важливу складову управління стійким розвитком сільськогосподарських підприємств. Забезпечення фінансової стабільності та економічної стійкості дозволяє підприємствам знижувати ризики, підвищувати ефективність виробництва та конкурентоспроможність, а також сприяє сталому розвитку аграрного сектора. Оскільки сільське господарство є важливою частиною економіки, ефективне управління фінансово-економічною безпекою становить запоруку не лише стійкого розвитку окремих підприємств, а й забезпечення продовольчої безпеки та економічної стабільності країни в цілому.

1. Борисенко В. О., Борисенко Д. В. Оптимізація використання ресурсів та виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. № 10 (43). С. 107-114.

2. Коломієць Т. В., Фурдик О. А. Напрями стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3993/3919>.

3. Микитась А. В. Типологія механізмів дотримання економічної безпеки підприємств агропродовольчої сфери. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 1. С. 91-96.

Катерина РЕМЕЗ

аспірант кафедри

адміністративного права і процесу

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна)

<https://orcid.org/0009-0001-9842-7816>

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Система оподаткування є основним джерелом наповнення бюджету країни, забезпечуючи фінансування державних програм, соціальних гарантій та інфраструктурних проєктів. В умовах воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок широкомасштабного вторгнення РФ у 2022 році, податкова система зазнала значних змін. Основною метою цих трансформацій є забезпечення стійкості економіки, підтримка бізнесу, а також забезпечення надходжень до бюджету для фінансування оборонного сектору та гуманітарних потреб.

Податкові зміни, впроваджені під час війни, регулюються низкою законів України, постанов Кабінету Міністрів України, а також наказами Державної податкової служби України. Основними нормативно-правовими актами, що визначають податкову політику у період війни, є: Податковий кодекс України, Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану», Закон України № 3050-IX від 13 червня 2023 р. «Про скасування податкових пільг у воєнний час», постанова КМУ № 522 від 27 травня 2022 р. «Про підтримку платників податків у період воєнного стану», наказ ДПС № 408 від 30 серпня 2022 р. «Про тимчасові зміни у податковому контролі» тощо.

З початком війни український уряд запровадив низку змін у податковій системі, спрямованих на полегшення податкового тягара для бізнесу та населення, а також на підтримку економіки під час кризи. Основні зміни включають:

- запровадження спеціального режиму оподаткування для малого та середнього бізнесу. Зокрема, було введено можливість переходу на спрощену систему оподаткування з податковою ставкою 2 % від обороту замість ПДВ та податку на прибуток. Ця норма діяла до 1 серпня 2023 року, після чого були повернуті звичні податкові правила [1];

- скасування штрафних санкцій та спрощення податкової звітності. Зокрема, було тимчасово зупинено застосування штрафів за несвоєчасну сплату податків і подання звітності для підприємств, що постраждали від війни. Це дало змогу зменшити адміністративний

тиск на бізнес [2];

- скасування податку на імпорт товарів. Для підтримки економіки та забезпечення внутрішнього ринку товарами уряд тимчасово скасував імпорتنі мита та ПДВ на ввезення низки товарів, зокрема пально-мастильних матеріалів [3];

- підвищення значущості військового збору та його ролі у фінансовій системі. Військовий збір став основним додатковим джерелом надходжень до бюджету. Його ставка становить 1,5 % від доходу фізичних осіб. Оскільки військовий збір спочатку запроваджувався як тимчасовий, у період війни він набув постійного характеру, що викликає дискусії щодо його доцільності після закінчення бойових дій [4, с. 37-39]. З одного боку, військовий збір є відчутним навантаженням на доходи громадян і бізнесу. Він збільшує загальний рівень податкового навантаження, що може призводити до зниження споживчих витрат й інвестиційної активності. Однак у період воєнного стану більшість населення розуміє необхідність такого збору, оскільки це прямо впливає на спроможність держави захищати свої території. Для бізнесу військовий збір також є важливим фактором відповідальності за національну безпеку. Парламентом України 10 жовтня 2024 р. схвалено в другому читанні законопроект №11416-д, що передбачає істотне збільшення підвищення ставки військового збору з 1,5 до 5 % [5]. Даним законопроектом також передбачено встановлення обов'язку сплати військового збору у розмірі 1 % від доходу для платників єдиного податку 3-ї групи; для фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку 1, 2 і 4 групи ставка військового збору передбачається в розмірі 10 % від розміру мінімальної зарплати [5].

Незважаючи на спрощення податкової системи, залишаються численні виклики реалізації податкової політики в умовах війни, серед яких:

- зниження податкових надходжень, адже через руйнування підприємств та скорочення ділової активності значно зменшився обсяг надходжень до бюджету. За оцінками експертів, у 2023 році податкові надходження скоротилися на 30 % у порівнянні з 2021 роком [6];

- збільшення дефіциту бюджету, оскільки війна вимагає значних витрат, зокрема на оборону, фінансування пенсій та соціальних виплат, уряд змушений компенсувати податкові втрати зовнішніми запозиченнями та грошовою емісією;

- контрабанда та ухилення від сплати податків. Через часткову дезорганізацію контролюючих органів зросли ризики ухилення від податків та контрабандної діяльності, що створює додаткові виклики для податкової служби.

Після завершення війни Україна зіткнеться з численними викликами, серед яких відбудова зруйнованої інфраструктури, повернення внутрішньо переміщених осіб, стабілізація економіки та інтеграція до Європейського Союзу. Важливу роль у цьому процесі відіграватиме податкова система, яка має адаптуватися до нових умов та забезпечити необхідні бюджетні надходження для розвитку країни. Очікувані зміни в податковій політиці можна поділити на кілька основних напрямів:

- 1) відновлення довоєнних ставок та структурних елементів оподаткування. Оскільки багато податкових послаблень та спрощень були запроваджені як тимчасові заходи, після війни вони можуть бути скасовані або скориговані. При цьому основні кроки включатимуть:

- скасування спеціального режиму єдиного податку 2 % (що вже було зроблено у серпні 2023 р., але можливе його повторне використання для окремих секторів економіки в перехідний період);

- відновлення податкового контролю та перевірок. Під час війни податкові перевірки були тимчасово обмежені (Закон № 2120-IX). Очікується їх повне повернення після стабілізації ситуації;

- повернення звичайного режиму сплати ПДВ на імпорт. У воєнний час багато категорій товарів звільнялися від податку (Закон № 2142-IX), але після війни це може бути переглянuto;

- 2) запровадження прогресивного оподаткування, зокрема Україна може перейти на прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб, що є загальною практикою в розвинених країнах. У зв'язку із цим правильним видається:

- введення диференційованих ставок ПДФО залежно від рівня доходів (наприклад, 18 % для доходів до певного рівня та 25-30 % для високих доходів);

- збільшення податкового навантаження на великі корпорації та монополії, що може включати нові акцизи або підвищення корпоративного податку;

- посилення контролю за офшорними операціями та трансфертним ціноутворенням;

- 3) європейська інтеграція та гармонізація податкового законодавства, що включатиме:

- приведення Україною своєї системи ПДВ у відповідність до Директиви Ради ЄС 2006/112/ЄС, що включає уніфікацію ставок і механізмів адміністрування;
- впровадження податку на цифрові послуги – для великих технологічних компаній (Google, Meta, Amazon);
- адаптацію акцизного законодавства – поступове підвищення ставок акцизів на тютюнові вироби та алкоголь (відповідно до вимог ЄС);
- 4) посилення контролю за податковими надходженнями, що включатиме:
 - автоматизацію та діджиталізацію податкового адміністрування (запровадження електронного чекінгу, онлайн-звітування, штучного інтелекту для аналізу ухилення від оподаткування);
 - запровадження електронного обміну даними між податковими органами України та ЄС (автоматичний обмін податковою інформацією для контролю офшорних схем);
 - боротьбу з тіньовою економікою – поступове виведення нелегального бізнесу з тіні через спрощення адміністрування та зниження корупційних ризиків.

Таким чином, система оподаткування України в умовах воєнного стану зазнала значних змін, спрямованих на підтримку бізнесу та населення, а також забезпечення фінансування оборонних витрат. Після завершення війни податкова система України має бути гнучкою та ефективною, щоб усе робити для відновлення країни. Від того, наскільки ефективно будуть впроваджені ці зміни, залежатиме не лише швидкість економічного відновлення, але й майбутній розвиток країни.

1. Руднік Т. О. Податкова система України в умовах воєнного стану. URL : <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/11/Rudnik-T.pdf>
2. Руденко С. В., Ругаль Д. П., Севагін І. І. Податкова система України: сучасний стан конвергенції з податковою системою Європейського Союзу. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/60703/1/Materialy_konf_Transformatsiya_obliku_2024_236-238.pdf
3. Пакуліна А. А., Трухонь К. С. Розвиток вітчизняного бізнесу в умовах воєнного часу. URL : <https://eprints.kname.edu.ua/67716/1/%D0%97%D0%B12024-263-266.pdf>
4. Осадчук С. В., Брюховецька А. О. Роль військового збору у фінансовій системі України в умовах воєнного стану. *Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, території та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти: матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 жовтня 2024 р.)*. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2024. С. 37-39.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Проект Закону від 18.07.2024 р. № 11416. URL : <https://itd.rada.gov.ua/bill/Info/Bills/Card/44809>
6. Звіти про виконання бюджету та податкові надходження. URL : <https://tax.gov.ua/>

Сергій РИБАЛЬЧЕНКО
аспірант кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету
(м. Харків, Україна)
<https://orcid.org/0009-0002-1255-7765>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах глобалізації та посилення конкурентного середовища забезпечення фінансово-економічної безпеки стає важливим аспектом для кожного виробничого підприємства, зокрема для тих, які активно впроваджують інноваційні технології та стратегії. Інноваційно-активні підприємства стикаються з численними ризиками, які можуть мати серйозний вплив на їхню фінансову стійкість і економічну безпеку. У цьому контексті ефективне управління фінансово-економічною безпекою є важливим елементом стратегії розвитку таких підприємств.

Фінансово-економічна безпека підприємства – це стан, за якого забезпечено стабільне функціонування організації в умовах динамічного економічного середовища, збереження й ефективне використання фінансових ресурсів для досягнення стратегічних